

stedt (4). Sivene hvisker om stemninger, der kun kan anes, · skraber sig mod hinanden i krydsende figurationer *Ove Tokkekøb* (5). Sivet njer, hæver sig på tåen, · bøjer nakken, spejler sig og vifter, – · stilling efter stilling sivet skifter, · endnu aldrig et sekund tilfreds *Viggo Stuckenberg* (6). Hun er sød, · hun er blød, · hun er smal om sit liv; · hun er højelig · og føjelig · og rank som et siv *Christian Winther* (7). De fleste citater gælder måske tagrør.

LITTERATUR: (1) 228c 29; (2) 751 189; (3) 616 73; (4) 976c 9; (5) 926 16; (6) 868 29; (7) 980c 18.

Frytle, *Luzula*

Af de fem arter i Danmark er Håret Frytle, *Luzula pilosa*, almindelig i skove og krat og har ligesom de andre arter lange hvide hår på flade,

græsagtige blade; de kastaniebrune blomster med hvid rand sidder på en stilk og er samlet til en uregelmæssig kvast. Markfrytle, *Luzula campestris*, har krybende jordstængel og brune blomsternøgler på 5–20 cm høje, tilsidst nikkende stængler; alm. på marker og enge. Stor Frytle, *Luzula silvatica*, bliver indtil 70 cm, de små blomsternøgler er samlet i en kvast; ret alm. i M og ØJyllands bøgeskove.

Frytle 1768ff af norsk med betydningen 'småfrø', fordi de knuste blomstersamlinger synes rige på frø; *sorthoved* 1838, *skorstensfejer* Jylland, blomsterstanden har form og farve som hans kost; *sirupsblomme* (= -blomst) SJylland, *brødkrummer* VJylland, *rugbrød* og *kaffebloomst* NSjælland, *kærgæs* NJylland, *ørbyer* Samsø efter stednavn på øen.

Færøerne: *riski* o. 1780ff af *risk* (Shetlandsøerne) = afrive og norsk *ryskja* = oprykke (græs til foder).

Blomstrende markfrytle, meget stærkt forstørret. (N).



LITTERATUR: 689 1,906-08; 751 147.

ANVENDELSE M.M.

Jyske hyrder pillede de sejttørrede stængler itu med neglene og skrabede dem med en sløv kniv, til de fine basttrævler lå tilbage, af disse blev flettet piskesnøre, bånd, tøjrrøb (hælsimer) o.a. tyndt reb (1), sml. siv s. 183; eller basten blev spundet på en lille håndten og solgt som bindegarn i købstaden (Hanherred; 2), dette bånd bandt man om smør indpakket i et kålblad (Vjylland o. 1870; 3).

Spiste man om foråret tre frytleknopper, undgik man feber (St. Lyngby NSjælland 1825; 4). – Når blomsterknopperne viser sig, kan kvæget klare sig ude – disse knopper er lige så gode som havrekærner (NSamsø; 5). Hvor der gror mange frytler, regnes jorden for særlig frugtbar (Slesvig; 6).

På Færøerne blev Stor Frytle forhen alm. oprusket til kvægfoder (7).

LITTERATUR: (1) 328e 56f,119f; (2) 379 1955,324; (3) 107; (4) 251 1942,17; (5) 228e 3,1180; (6) 488f 1,36; (7) 751 147.

Lilje, *Lilium*

Med undtagelse af Benbræk (og Edderkopurt) er liljefamiliens vildtvoksende arter i Danmark planter med løg ligesom de fleste dyrkede. Blomsten har 6 blade og støvdragere, frøene modnes i en trerummet kapsel.

Til Liliaceerne hører mange af vore havers ældste og mest populære prydpplanter.

Lilje o. 1300ff (liliae, lili etc.) af slægtsnavnet *Lilium* med uvis betydning. I mange sted- og familienavne: Liliendal, Lilienfeldt, Lilienkrantz, Lilienskjold osv.

MADONNALILJE 1914ff, *Lilium candidum*, de store hvide blomster symboliserer renhed, jf. s. 187; *hvid lilje* o. 1450ff, *Sankt Ibslilje* 1594ff, Lolland, *Sankt Jakobslilje* 1646ff, Bornholm o. 1870, *ibslilje* o. 1700ff, Sønderjylland, NØFyn, *jakobsblomst* o. 1700 og *jakobslilje* Bornholm, måske fordi blomstringen falder omkring kalenderdagen 25/7 for helgenen St. Jakob (St. Ib), jf. s. 189; *uskyldslilje* 1815, Sjælland og Falster o. 1870; *spækililje* Øjylland o. 1870 vel på grund af blomsterbladernes farve og tykkelse; *brandskadelilje* Sjælland og Falster o. 1870, anvendt som lægemiddel, s. 186f; *gravlilje* 1894, som op-

standelsens symbol i gravkranse, plantet på kirkegårde og hugget i gravsten; *kristlilje* 1915ff, Mors, *dødsililje* Fejø, *opstandelselilje* Mors og *gabrielstililje* 1921 – af mange digtere nævnt i forbindelse med Kristi opstandelse, jf. s. 189; *marialilje*; *gipslilje* Fyn, hentyder til blomsterfarven eller er omtydet af ibslilje; *hvide drenge* NSjælland.

BRANDLILJE 1803ff, *Lilium bulbiferum*, blomsten er gulrød, men måske også efter anvendelsen som lægemiddel på brandsår; *brandgul lilje* 1648 ff, *brankelilje* Fyn, *brandkolilje* Lolland etc., *ildlilje* 1762ff, *Sankt Hans lilje* 1769, Bornholm o. 1870, blomstrer omkring St. Hans dag 24/6; *fyrililje* 1802, *guldlilje* 1817, 1835, *luelilje* 1829, *kejserkrone* Thy o. 1870ff, Jylland, *kobberlilje* 1907; *gulnæser* Øjylland: børn narrer hinanden eller voksne til at stikke næsen dybt i blomsten (»den lugter så dejligt!«), så den farves gul af støvdragerne.

KRANSLILJE 1912ff, *Lilium martagon*, midt på stængelen er bladene stillet i krans; *forkert lilje* 1648–o. 1870 (Falster), kronbladene er bøjet tilbage; *guldrød* 1667–1897, *vraglilje* og *hængelilje* o. 1700, *tyrkisk hue* 1779 og *turbanlilje* 1817ff, jf. oprindelsen til navnet tulipan s. 191, *purpurlilje* 1813, *krøllelilje* 1795, 1835; *kron(e)-lilje* og *kærlighedskrone* o. 1845 efter blomstens lighed med en kongekrone, jf. *kejserkrone* o. 1870 Fyn, Mors, *fransk lilje* Falster o. 1870 blomsterformen kan minde om den heraldiske (franske) lilje, som dog oprindeligt var en sværdlilje (Iris); *guldløg*, *gyldenløg* og *alkymistløg* slutningen af 1800-t, de gule løg blev brugt af alkymister (guldmagere); *krøllekok* Øjylland, Samsø o. 1870 efter blomstens lighed med et legetøj, se Løvetand bd. 4, *krængelilje* og *krængom(-blomst)* Fyn, *omvendt lilje* Langeland, VLolland, *lysekrone* Mors, blomsterne ligner lampetter i en lysekrone; *livets længde* Bornholm, s. 187.

TIGERLILJE 1834ff, *Lilium tigrinum*, blomsterbladene har sorte pletter på ildrød bund; *fiskenæb* Bornholm: torskens skind er plettet, den ikke udfoldede blomst næbformet; *kejserkrone* Mors, Sønderjylland, København jf. ovenfor; *kaffebloomst* Ribeejgenen måske fordi legende børn har brugt de kaffebønnelignende yngleknopper i bladhjørnerne.

LITTERATUR: 689 1,855–63 og 3,823; 463h 115; 19 152.